

Україні від 17.03.2011 N 145. *Офіційний вісник України* від 18.04.2011 р., № 27, стор. 213, стаття 1140, код акта 55798/2011.

43. Рішення Апеляційного суду Київської області від 19 травня 2017 року у справі № 372/4399/15 URL: <http://www.reyestr.court.gov.ua/> Rewiew/66857836

44. Конвенція про цивільну відповідальність за шкоду, заподіяну при перевезенні небезпечних вантажів автомобільним, залізничним та внутрішнім водним транспортом. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_837

45. Про звернення громадян: Закон України від 02 жовтня 1996р. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 47. ст.256.

46. Краснова М.В. Правове забезпечення участі громадськості в процесі прийняття рішень, що стосуються довкілля. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка*. Юридичні науки. 2002. Вип. 48. С. 263 – 273

47. Ухвала Харківського апеляційного адміністративного суду від 03 листопада 2014 р. у справі № 243/12077/13. URL: <http://www.reyestr.court.gov.ua/> Rewiew/41333704

48. Постанова Донецького окружного адміністративного суду № 2а/0570/6915/2012 від 23 липня 2012р. URL: <http://www.reyestr.court.gov.ua/> Rewiew/25439736.

49. Постанова Івано-Франківського окружного суду №809/739/17 від 23 червня 2017 року. URL: <http://www.reyestr.court.gov.ua/> Rewiew/67480505.

50. Іванюшенко В.В. Конституційне право людини і громадянина на безпечне для життя і здоров'я довкілля та його забезпечення в системі місцевого самоврядування: автореф. Дис. на здобуття наук. ступ. канд. юр. наук: спец. 12.00.02 “Конституційне право”. Київ, 2009. с. 22.

УДК 349.414

ПРАВОВІ ПІДСТАВИ ТА УМОВИ ЗДІЙСНЕННЯ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО САДІВНИЦТВА

Бондарук С.І., здобувач магістра права Вінницького інституту Міжрегіональної академії управління персоналом

Bondaruk S. LEGAL GROUNDS AND CONDITIONS FOR THE IMPLEMENTATION OF AGRICULTURAL HORTICULTURE

Анотація. Проведено дослідження юридичної природи сільськогосподарського садівництва. Розглянуто правове регулювання земельних, аграрних відносин у сфері виробництва плодовоовочевої продукції здійснюється крізь призму законодавчого визначення правового режиму земель сільськогосподарського призначення разом з багаторічними плодовими насадженнями.

Ключові слова: природні ресурси, земельні ресурси, правовий режим, товаровиробники, фермерські господарства.

Annotation. The study of the legal nature of agricultural horticulture has been conducted. The legal regulation of land, agrarian relations in the sphere of production of fruit and vegetable products is considered through the prism of the legislative definition of the legal regime of agricultural lands, along with perennial fruit plantations.

Key words: natural resources, land resources, legal regime, commodity producers, farms.

Постановка проблеми та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. Ведення сільськогосподарського (промислового) садівництва залежить перш за все від того, як у законі будуть визначатись правові підстави та умови здійснення такого виду сільськогосподарської діяльності, який органічно поєднується передусім з використанням сільськогосподарськими товаровиробниками земель сільськогосподарського призначення, водних та інших природних ресурсів, майна та цілісних майнових комплексів у процесі виробництва, зберігання, переробки і реалізації продукції садівництва на внутрішньому і зовнішньому аграрних ринках з метою одержання прибутку.

Виклад основного матеріалу. Правові підстави ведення сільськогосподарського (промислового) садівництва, під якими у теорії земельного, аграрного права розуміються юридичні факти та юридичні склади, з якими закон пов'язує виникнення, зміну і

припинення земельних, аграрних правовідносин, за об'єктним складом умовно можна поділити на три групи, а саме: а) підстави набуття суб'єктивних прав на землю на юридичному титулі права власності чи права землекористування; б) підстави набуття прав на використання водних та інших природних ресурсів; природні ресурси; в) підстави набуття аграрно- майнових прав на об'єкти нерухомого і рухомого майна.

Розвиток сільськогосподарського (промислового) садівництва в Україні об'єктивно потребує вирішення комплексу організаційно-правових та інших питань, пов'язаних із здійсненням прав та виконанням обов'язків сільськогосподарськими товаровиробниками у сфері використання і охорони земель, вод та багаторічних насаджень у садах. Пояснюється це тим, що в чинному законодавстві України не передбачено такого виду функціонального використання земель сільськогосподарського призначення, а також водних об'єктів як «ведення сільськогосподарського садівництва», що створює правові, економічні, екологічні та інші проблеми щодо забезпечення суб'єктам господарювання вільного доступу до набуття і реалізації прав на використання земельних ділянок, реалізації права на спеціальне водокористування, збереження і охорони багаторічних насаджень у садах тощо.

Через законодавчу невизначеність правового режиму земель для сільськогосподарського (промислового) садівництва сільськогосподарські товаровиробники набувають прав на земельні ділянки за таким функціональним використанням як «ведення товарного сільськогосподарського виробництва» чи «ведення фермерського господарства».

У цьому вбачається одна з причин того, що в Україні сільськогосподарське (промислове) садівництво не розглядається як окрема галузь сільськогосподарського товарного виробництва, тому правове регулювання земельних, аграрних відносин у сфері виробництва плодоовочевої продукції здійснюється крізь призму законодавчого визначення правового режиму земель сільськогосподарського призначення разом з багаторічними плодовими насадженнями. При цьому у чинному законодавстві не враховується той факт, що сільськогосподарське (промислове) садівництво може ефективно розвиватись за наявності таких чинників, як: наявність земель сільськогосподарського призначення як головного засобу виробництва у сільському господарстві, призначених для закладення багаторічних фруктових насаджень та наявності водних ресурсів як необхідної речовини для всіх живих організмів у садівництві.

У цьому зв'язку вбачається за доцільне передбачити у чинному земельному законодавстві, що у разі набуття прав на земельні ділянки для сільськогосподарського (промислового) садівництва земельні ділянки відводяться «для закладання багаторічних насаджень сільськогосподарського (промислового) саду, що дозволить законодавчо визначити особливості використання і охорони таких земель власниками землі і землекористувачами.

Однією з підстав здійснення сільськогосподарського (промислового) садівництва є здатність таких сільськогосподарських товаровиробників набувати суб'єктивні права на водні та інші природні ресурси, оскільки агротехнологічний процес створення фруктового саду передбачає виконання комплексу агротехнічних та інших виробничо-господарських заходів, серед яких у спеціальній літературі з питань садівництва називають закладення багаторічних насаджень; облаштування земельної ділянки системою краплинного зрошення; встановлення шпалерної системи; встановлення сітки над всією площею земельної ділянки для захисту плодів від можливого пошкодження градом, птахами або можливим стихійними природно-кліматичними чинниками. При цьому забезпечення довговічності та продуктивності дерев та саду в цілому, особливо в районах недостатнього і нерегулярного зволоження потребує зрошення, оскільки нормальний ріст та розвиток рослин забезпечується при рівномірній впродовж вегетації оптимальній вологості ґрунту - 70-80 % найменшої вологоємності [1].

За таких агротехнологічних умов очевидно є потреба у використанні об'єктів водного фонду або підземних вод для поливу садів, що зобов'язує власників землі і землекористувачів вирішувати також питання набуття і реалізації суб'єктивних прав на спеціальне водокористування відповідно до вимог водного та іншого природоресурсного законодавства України.

Відповідно до ст. 121 Земельного кодексу України громадяни України мають право на безоплатну передачу їм земельних ділянок із земель державної або комунальної власності для ведення фермерського господарства в розмірі земельної частки (паю), визначеної для членів сільськогосподарських підприємств, розташованих на території сільської, селищної, міської ради, де знаходиться фермерське господарство. Якщо на території сільської, селищної, міської ради розташовано декілька сільськогосподарських підприємств, розмір земельної частки (паю) визначається як середній по цих підприємствах. У разі відсутності сільськогосподарських підприємств на території відповідної ради розмір земельної частки (паю) визначається як середній по району. Розміри земельної ділянки, яка може бути надана в оренду для ведення фермерського господарства, в чинному законодавстві не обмежуються. У статті 134 Земельного кодексу України передбачено, що земельні ділянки державної чи комунальної власності або права на них, які передаються громадянам для ведення фермерського господарства, не підлягають продажу на конкурентних засадах.

В чинному аграрному законодавстві України не передбачено такого виду сільськогосподарського виробництва як сільськогосподарське (промислове) садівництво, тому і не регламентовані на законодавчому рівні умови здійснення сільськогосподарського садівництва. У земельно-правовій літературі не дається загального визначення поняття «умови набуття права власності на землю». В етимологічному значенні термін «умова» тлумачиться як необхідна обставина, яка унеможливує здійснення, створення, утворення чого-небудь або сприяє чомусь, як обставини, особливості реальної дійсності, за яких відбувається чи здійснюється що-небудь, або ж як правила, які існують чи встановлені в тій чи іншій галузі життя, діяльності, що забезпечують нормальну роботу чого-небудь [2, с. 86].

Виходячи з такого розуміння умов здійснення того чи іншого права, до умов набуття прав на землю, водні об'єкти та інші природні ресурси, які необхідні для здійснення сільськогосподарського (промислового) садівництва, можуть бути віднесені закріплені у чинному законодавстві України конкретні вимоги щодо правового становища суб'єктів як сільськогосподарських товаровиробників у сфері сільськогосподарського садівництва, а також приписи, у яких вміщені дозволи, правила, норми, стандарти, заборони, що забезпечують виникнення права власності на земельні ділянки, водні об'єкти та інші природні ресурси, чи прав на користування ними [3].

Правові умови ведення сільськогосподарського (промислового) садівництва можуть визначатись також з урахуванням особливостей правового режиму земель, призначених не лише для ведення товарного сільськогосподарського виробництва, а й для ведення особистого селянського господарства, для садівництва на землях інших категорій земель, наприклад, лісгосподарського призначення. Ведення сільськогосподарського (промислового) садівництва може бути обумовлено правовими вимогами щодо забезпечення якості та безпечності продукції садівництва, виконання заходів боротьби з шкідниками, захисту рослин, сертифікації сільськогосподарської продукції, фітосанітарного контролю тощо [4].

Крім правових умов, здійснення права на ведення сільськогосподарського (промислового) садівництва залежить також від інших чинників виробничого, економічного та іншого характеру, до яких можна віднести фактичну наявність земельних ресурсів, придатних для закладання багаторічних насаджень, раціональне розміщення саду та спеціалізація у відповідності до агрокліматичних умов території, наявність наземних та підземних водних об'єктів, близькість споживачів, переробних потужностей,

гуртово-роздрібних ринків, наявності переробних підприємств і плодосховищ, ринкового попиту на плодovu продукцію, тобто ринкової інфраструктури.

Висновки. Проведене дослідження юридичної природи сільськогосподарського садівництва дає підстави стверджувати, що сільськогосподарське садівництво можна визначити як врегульовану нормами права виробничо-господарську діяльність суб'єктів аграрного підприємництва, яка має здійснюватися на одержаній у встановленому законом порядку земельній ділянці переважно сільськогосподарського призначення і бути пов'язана з виробництвом, зберіганням, переробкою, транспортуванням і реалізацією товарної продукції садівництва на внутрішньому і зовнішньому аграрних ринках.

За своїм правовим становищем суб'єкти сільськогосподарського садівництва можуть бути поділені на дві групи: а) фізичні та юридичні особи, для яких вирощування плодово-ягідної продукції (промислове садівництво) є основним видом діяльності, тобто сільськогосподарські підприємства, фермерські господарства, та фізичні особи - суб'єкти підприємницької діяльності, які мають на меті отримання прибутку; б) особи які сприяють здійсненню сільськогосподарського садівництва - сільськогосподарські обслуговуючі кооперативи, які створюються для організації обслуговування, спрямованого на зменшення витрат та/або збільшення доходів членів цього кооперативу під час провадження ними сільськогосподарської діяльності та на захист їхніх економічних інтересів, а також сільськогосподарські дорадники задля підвищення рівня знань і вдосконалення практичних навичок прибуткового ведення господарства суб'єктів господарювання.

Здійснення права на ведення сільськогосподарського садівництва поєднується з виконанням суб'єктами аграрних правовідносин комплексу земельно-екологічних, земельно-природоресурсних, земельно-майнових та інших прав і обов'язків, а також спеціальних прав і обов'язків, які виникають при вирощуванні плодово-ягідної продукції, які доцільно закріпити у спеціальному законі «Про сільськогосподарське садівництво».

Список використаних джерел

1. Галузева програма розвитку садівництва на період до 2025 року. URL: Міністерство аграрної політики та продовольства України. -2008. - Режим доступу до ресурсу: <http://minagro.gov.ua/node/14018>.
2. Земельне право України : підруч. / Г.І. Балюк, Т.О. Коваленко, В.В. Носік, та ін. ; за ред. В.В. Носіка. - К.: Видавничо-поліграфічний центр "Київський Університет". - 2008. - 511 с.
3. Земельне право України: Практикум: Навчальний посібник / Курило В.І., Миронець І.М., Харланович А.В., Ковальський Д.В.; За заг. ред. В.І.Курила. - К.: Магістр - XXI сторіччя, 2006. - 144 с.
4. Кулинич П. Ф. Земельно-правові аспекти розвитку сільськогосподарської кооперації в Україні на засадах публічно-приватного партнерства: шляхи вдосконалення / П. Ф. Кулинич // Часопис Київського університету права. - 2014. - № 1. - С. 247-251. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Chkup_2014_1_58.
4. Піддубна Д.С. Органічне господарювання у 2016 році - головний напрям аграрної політики України. Збірник матеріалів Першого зібрання фахівців споріднених кафедр з обговорення актуальних проблем та методики викладання аграрного, земельного, екологічного та природоресурсного права у вищих навчальних закладах України (м. Одеса, 9-10 вересня 2016 року) / відп. ред. проф. Каракаш. - Одеса : Юридична література, 2016.